

Matthias Knuth și Gerhard Bosch din Germania prezintă sub titlul *Restructurarea industrială și politica în domeniul pieței forței de muncă în procesul de unificare a Germaniei*, un studiu de caz al proceselor de transformare care au loc în fosta R.D.G., subliniind totodată rolul pe care-l au investițiile din fosta Germanie Occidentală.

Capitolul al treilea al volumului are ca titlu *Sistemele sociale din Europa între restructurare și adaptare* și cuprinde în deschidere o analiză mai generală a autorului german Heinz Sünker, care se concentrează, în principal, asupra unei *teorii care să constituie puntea de legătură între muncă și societate*. Autorul ajunge la concluzia că fără o democratizare structurală, alienarea structurală nu poate fi depășită.

Laslo Sekely din Belgrad pune față în față *Integrarea socială și evoluția spre o economie de piață într-o comunitate multi-etnică* și evoluția recentă a evenimentelor din Iugoslavia. Pe baza unui profund discurs teoretic asupra democrației, cu referire specială la Raymond Aron și la conceptul său de pluralism, autorul ajunge la concluzia că tragedia la care asistăm neputincioși ar fi putut fi evitată dacă economia de piață și parlamentarismul ar fi fost introduse după dispariția lui Tito. Așadar, potrivit opiniei lui Sekely, războiul care are loc în zilele noastre nu are nimic de-a face cu conflictele istorice ci este rezultatul unor conflicte de putere recente.

Din Lituania sunt prezente două studii și anume: *Tineretul și întreprinderile moderne din Lituania* (Irena Juoseliuniene) și *Problemele angajării în muncă a femeilor în Lituania* (Vida Kanopiene). Aceste două lucrări sunt, în opinia editorilor, adevărate mărturii ale dezastrului social care are loc după prăbușirea socialismului în această țară în care tinerii și femeile sunt victime ale proceselor de liberalizare, în absența unei rețele sociale adecvate.

Un alt studiu de caz, prezentat de autorul german Jens-Uwe Niehoff, se intitulează *Schimbări în structura serviciilor de sănătate în partea de Est a Germaniei*. În opinia autorului, integrarea sistemului de asistență medicală din fosta Germanie de Est în logica celui din Vest a condus nu numai la distrugerea structurilor existente (în Est, desigur) ci și la alterarea identității și respectului de sine al persoanelor implicate în acest sistem.

A patra parte a volumului este dedicată *Politicii, administrației și sferei politice în Europa, între restructurare și adaptare* și cuprinde trei lucrări. În studiul *Misterioasa prăbușire a «socialismului real»*: *Cazul Germaniei* ce aparține lui Wiking Ehlert, sunt abordate două probleme importante: prima este cea a instrumentelor utilizate în analiza din științele sociale din Occident; a doua constă în imposibilitatea transferării acestor metode de analiză pentru sistemul social al „blocului sovietic”.

Din România a participat la această Conferință Oscar Hoffman, Director adjunct științific la Institutul de Sociologie, care a prezentat lucrarea *Revoluție și tranziție în România*, apreciată de editorii acestui volum ca o mărturie a procesului de transformare cel mai sângeros din 1989.

Rainer-V. Hoffman din Germania (Vest) este prezent în volum cu lucrarea *Inflație și democrație*, arătând că banii fac să progreseze întreaga lume dar în același timp determină și inegalitatea socială, nu numai la nivel individual ci și colectiv.

Deși diverse ca tematică, lucrările cuprinse în acest volum au ca notă comună strădania autorilor de a reflecta într-o lumină nouă, veridică, problemele cu care se confruntă Europa sfârșitului de secol și mileniu și de a încerca prin eforturi comune găsirea unor căi de rezolvare a lor.

Simona Rașeev

Making Development Sustainable. From Concepts to Action. Environmentally Sustainable Development Occasional, Papers, Series Nr. 2, The World Bank, Washington D.C., 1994

Publicația „Making Development Sustainable” este o colecție de articole în jurul unei probleme comune: elaborarea corectă și performantă a programelor de dezvoltare. Se află aici atât articole generale, de sinteză cât și articole specializate vizând fie abordări specifice, fie

probleme concrete. Un interes sociologic deosebit prezintă articolul prof. dr. M. Cernea* *The Sociologist's Approach to Sustainable Development*. Pentru a sesiza situarea aspectelor sociologice într-un context mai larg al d-lui Ismail Serageldin: *Making Development Sustainable* și articolul semnat de I. Serageldin și Andrew Steer: *Epilogue: Expanding the Capital Stook*.

În conceperea și implementarea programelor de dezvoltare au loc numeroase schimbări, atât în privința scopurilor — identificând noi imperative ce s-au aflat până acum în umbră, cât și în privința mijloacelor — trăgând concluzii din nereușitele care au intervenit în desfășurarea programelor trecute.

Schimbarea viziunii în ce privește finalitatea programelor se reflectă în apariția unui nou concept: „dezvoltare suportabilă” — „sustainable development”. Lansat în 1987, termenul desemnează o dezvoltare care „satisface nevoile generației actuale fără a le compromite pe cele ale generației viitoare” (p. 2). El a atras după sine încercările de a-l operaționaliza, pentru a deveni manevrabil și util.

Noul concept a provocat o lărgire a mulțimii specialiștilor implicați în programele pentru dezvoltare: e nevoie cel puțin de o interacțiune intensă între economiști, ecologi și sociologi. În prezentarea generală a problemei Ismail Serageldin, indică fisurile actuale ale acestei conexiuni interdisciplinare: deși își recunosc unii altora legitimitatea implicării, specialiștii din domenii diferite nu reușesc să vadă problemele decât prin lentilele propriei discipline. Economistul de exemplu va reduce aspectul social la probleme ținând de inegalitate și sărăcie, lăsând la o parte dimensiunile ținând de coeziunea socială și mobilitatea socială, de identitate culturală și dezvoltare instituțională. De asemenea el va reduce preocupările ecologice la administrarea resurselor naturale, scăpând din vedere probleme ca integritatea ecosistemului.

Procesul de interacțiune a celor trei discipline este depozitarul unei tensiuni. Pe de o parte fiecare știință trebuie ca în acest proces să rămână ea însăși, să-și păstreze perspectiva specifică; altfel ar degenera și ar pierde puterea de sesizare a tuturor factorilor relevanți. Pe de altă parte, acestei cerințe de specificitate generate de extremitatea teoretică a planurilor pentru dezvoltare i se opune cerința dinspre extremitatea practică. Toate conceptele puse în joc trebuie operaționalizate și chiar evaluate în termeni de *costuri*, pentru a putea compara și a face alegeri justificate. Practica impune deci necesitatea măsurării și comparării unor aspecte de naturi foarte diferite. Această cerință din urmă e un efort de uniformizare, de eliminare a diversității ireductibile a perspectivelor, chiar de *traducere* dintr-o perspectivă în alta — predominant în cea economică. Soluția practică pentru suportarea eficace a acestei tensiuni pare să fie, după cum arată Ismail Serageldin, alcătuirea unor echipe mixte în care specialiști din cele trei discipline de bază să fie parteneri egali.

Dacă din punctul de vedere al scopurilor ultime urmărite, economia și ecologia par să aibă preponderență — stabilind că trebuie să existe *dezvoltare* și respectiv că această dezvoltare trebuie să fie *suportabilă* de către mediu — din punctul de vedere al mijloacelor de atingere a acestor scopuri sociologia apare ca fiind uitată — aceasta nu înseamnă desigur că sociologia nu are domeniul său și în ceea ce privește finalitatea proiectelor. După cum însă arată în mod clar și explicit prof. M. Cernea rolul de maximă importanță al sociologiei este de a face proiectele *posibile*, de a evita *dizolvarea* lor imediat după ce au fost puse în practică și de a le maximiza *eficacitatea*.

* Prof. dr. Mihail Cernea, eminentă personalitate a sociologiei românești și mondiale, este unul din cercetătorii angajați atât pe frontul cercetării teoretice cât și pe cel al intervenției sociale. Autor al cunoscutei lucrări *Putting People First. Sociological Variables in Development* și a multor altor cărți și studii, el a fost de asemeni implicat activ în activitatea sociologică de teren în România, Mexic, India, Palestina, Thailanda, Tanzania, Senegal și China. În 1988 a primit premiul Solon T. Kimball pentru serviciu public și antropologie aplicată; în 1991 a fost ales membru al Asociației Americane pentru Progresul Științei (American Association for the Advancement of Science); din dec. 1991 este membru corespondent al Academiei Române.

După o activitate intensă în cadrul Băncii Mondiale ocupă din 1990 postul de Consilier principal al Băncii Mondiale pentru politică și sociologie.

După cum arată Ismail Serageldin și Andrew Steer în articolul epilog, lumea dispune de patru tipuri de capital — „care sunt deseori puternic complementare dar în același timp slab substituibile unul față de altul”. Aceste patru tipuri sunt: *capitalul fabricat de om* (mașini, fabrici, clădiri, infrastructura), *capitalul natural* (sol, minereuri, păduri, atmosferă, apă), *capitalul uman* și *capitalul social*. Distincția operată între ultimele două este semnificativă. Ea marchează impunerea perspectivei sociologice ca parte activă în elaborarea programelor de dezvoltare, luarea în considerație a societății nu atât ca oameni bolnavi sau sănătoși, educați sau needucați, săraci sau bolnavi — acestea ținând de factorul uman — ci ca oameni mai mult organizați sau mai puțin organizați.

Principalele întrebări privind capitalul social sunt: cum poate fi măsurat? cum se poate investi în el? Prof. M. Cernea propune două concepte care să modeleze răspunsurile la aceste chestiuni: conceptul de *densitate organizațională* și de *intensitate organizațională*.

Densitatea organizațională se definește prin „frecvența și puterea diferitelor forme de organizații sociale care formează o alcătuire culturală dată și frecvența cu care indivizii participă la multiplele rețele de activitate organizate social: Intensitatea organizațională e o caracteristică a programelor de dezvoltare, vizează deci intervenția asupra densității organizaționale: ce se definește prin „nivelul vigoriei, înalt sau scăzut, cu care un program investește în «software»-ul social, construind structuri organizaționale și capacitate instituțională” (p. 9).

De ce este însă nevoie să investim în capitalul social? Deoarece acest capital, după cum explică și ilustrează prof. M. Cernea, este cel a cărui antrenare face posibilă și eficientă antrenarea celorlalte tipuri de capital. Capitalul social este cel care prin folosire garantează *participarea* oamenilor la programele destinate lor, transformându-i din spectatori și pacienți în actori. După cum reiese și din exemplele date de prof. M. Cernea, în domeniul programelor de dezvoltare nu pare să existe jumătăți de măsură: ele, odată implantate, supraviețuiesc sau mor — precum o plantă — în funcție de rădăcinile pe care le-au prins sau nu în comunitatea sau societatea respectivă. Prof. M. Cernea citează exemplul numeroaselor programe ce s-au bazat, mult timp, doar pe capitalul fabricat de om, utilizând strategii de ajutor „Tehnologic-intensive dar nu și organizațional-intensive”. Tehnologia nu-și poate actualiza potențialul dacă nu este introdusă în organizații eficiente care s-o folosească: „a crea și a întări structurile organizaționale adecvate și a-i împiedica pe utilizatorii tehnologiei nu este mai puțin important decât tehnologia propiuzisă”. Folosirea capitalului social face simultan posibile *menținerea în funcțiune* și *funcționarea* programelor; el are un dublu rol: de suport și de activator.

Ce anume generează acest rol vital al capitalului social? Ce îl face să se constituie în postura de cauză, și nu de efect al dezvoltării economice? (I. Serageldin și A. Steer, p. 31). În analiza acestei chestiuni prof. M. Cernea pleacă de la problema practică pe care o ridică programele de dezvoltare suportabilă: *administrarea resurselor trebuie încredințată utilizatorilor sau trebuie supusă controlului riguros al statului?* Soluția etatistă pare să fi furnizat mai mult eșecuri decât reușite; ea conduce la proliferarea birocrățiilor administrative, care nu reușesc însă nici să mențină, nicidecum să dezvolte sâmburele de creștere și dezvoltare implantat prin punerea în funcțiune a programului: utilajele se uzează rapid, proiectele sfârșesc în nedeterminare.

Pe de altă parte, arată prof. M. Cernea, aceasta nu înseamnă că administrarea resurselor ar trebui încredințată exclusiv utilizatorilor. Oamenii politici vor trebui să decidă în ce măsură aceștia sunt capabili de exercițiul administrației corecte și suportabile — *iar această capacitate administrativă a utilizatorilor nu depinde de virtuțile individuale ale unuia sau altuia dintre ei, ci de existența sau absența unor „forme de organizare socială adecvate structural pentru administrarea mediului înconjurător”* (p. 8). De aici, derivă importanța capitalului social: instituțiile potrivite sunt cele care îi impulsionează pe oameni să devină agenți ai dezvoltării, creând capacitatea de acțiune coordonată și stabilind norme și roluri specifice pentru fiecare, per total determinându-l pe individ la *activitate responsabilă*. În plus aceste instituții sunt depozitare ale *cunoașterii și experienței trecute*, care au importanță vitală pentru acțiunea în *cunoștință de cauză*.

Prin urmare, statuând ca scop utilizarea corectă și „suportabilă” a capitalului natural, între soluțiile etatiste ce accentuează rolul capitalului fabricat de om și soluțiile individualiste ce pun în joc și capitalul uman se interpun ca maximal eficiente soluțiile „civice”, ce adoptă demersurile individualiste dar nu numai pe baza creării și implicării — ca bază a acțiunii responsabile — capitalului social. I. Serageldin și A. Steer definesc (în articolul epilog, p. 31) o comunitate civică puternică prin „preponderența asociațiilor orizontale, în contrast cu asociațiile ierarhice verticale”. Programele de dezvoltare suportabilă impun existența unor instituții pentru declanșarea și controlul acțiunii, aceste instituții trebuie însă, pentru a funcționa cu adevărat și eficient, să fie *legitime* în exercitarea autorității lor asupra indivizilor-utilizatori; ele trebuie să aparțină membrilor lor. Legitimitatea poate fi asigurată prin programarea lor ca instituții orizontale și nu verticale, prin implicarea membrilor în acțiuni corecte și profitabile simultan și nu prin controlul de sus al corectitudinii acțiunilor lor. Corectitudinea trebuie să fie însăși forma acțiunii, și nu să-i fie impusă acesteia din urmă din exterior; acest lucru se poate realiza prin transformarea indivizilor-întreprinzători în membri ai unor organizații legitime, orizontale, care să impună normele administrării „suportabile” a mediului. Aceste norme vor fi automat respectate deoarece ele vor fi integrate în rolurile pe care *indivizii* le vor performa în calitatea lor de membri, în locul simplei acțiuni individuale anterioare. Organizațiile orizontale injectează o doză suplimentară de responsabilitate acțiunilor individuale. De aceea formarea și implicarea capitalului social, în programele de dezvoltare este vitală.

Prof. M. Cernea încheie articolul său precizând rezultatele exploatării sistematice a capitalului social: „bunăstare sporită, suportabilitate socială de durată pentru programele de dezvoltare și o mai bună administrare a mediului”. Sociologul, cu dublul său set de unelte — conceptuale explicative pe de o parte și tehnici sociale, pe de altă parte — devine un personaj de prim ordin în elaborarea programelor de dezvoltare, afirmând atât independența și specificitatea perspectivei sale cât și capacitatea de a se integra într-un ansamblu unitar de abordări.

Cosima Larionescu
— studentă —

JOHN NAGAN, BILL McCARTLY, *Streetlife and Delinquency* în „The British Journal of Sociology”, Editor Paul Rock, vol. 43, nr. 4, 1992

În nr. 4/1992 al revistei „The British Journal of Sociology”, John Nagan și Bill McCarty analizează corelația dintre clasa socială și delincvență în studiul *Streetlife and Delinquency* (Viața străzii și delincvența).

Viața în stradă a tinerilor, originea de clasă a părinților sunt considerate variabile importante care cauzează serios delincvența.

Autorii au adunat o serie de date pe care le-au analizat și au constatat: — implicațiile importante pentru conceptualizarea clasei și delincvenței: testarea și integrarea teoriei sociologice despre delincvență; măsurarea delincvenței și folosirea cercetărilor de tip longitudinal și transversal.

În prima parte a studiului este formulată ipoteza cercetării: corelația între condițiile de clasă defavorizante și delincvența serioasă. Această corelație e observată în cercetările areale, dar scapă studiilor de caz asupra adolescenților izolați ce urmează școala. În analizele studiilor școlare există tendința de a operaționaliza clasa în termenii originilor familiale de obicei indicate de un interval sau grupare ordinală: statusuri ocupaționale ale părinților când aceștia sunt angajați. O relevanță îndoielnică a ocupației părinților diminuează probabilitatea găsirii rezultatelor stabile ale efectelor clasei de origine asupra delincvenței. Trebuie studiată și posibilitatea ca originea de clasă să acționeze indirect asupra delincvenței, operând într-o varietate de factori: familia, experiențele școlare ș.a.